

Kam nás tlačí jazyk český

Léto nám úspěšně začíná, a tak bychom dnešní úvodník rády vzaly trochu zlehka a trochu vážně. Snad to od nás není příliš lehkovážné. Na téma dnešního úvodníku nás přivedla bouřlivá debata redakčního kruhu Chemických listů, který se stále častěji potýká s dotazy autorů, proč nejde s dobou a neumožní psaní chemických pojmů podle moderních trendů. Nutno říci, že v tomto směru je publikování odborného časopisu v národním jazyce maličko za trest. Tedy zvláště, pokud je tím národním jazykem čeština. Jako by nestačilo, že máme i a y, musíme dumat nad mě a mně a ani na s a z se člověk nemůže spolehnout. Ono si na nás musí ještě vyskakovat t a th, áza a asa, óza a osa, in a in a podobné libůstky.

Asi nikdo z nás nepochybuje, že jazyk, a to i ten odborný, se vyvíjí a my se tomu (chtě nechtě) musíme přizpůsobit. Pravdou ale je, že toto přizpůsobení nemusí přijít hned ve chvíli, kdy se ještě ani odborná veřejnost nesjednotila v používání nového tvaru.

Ač tomu možná mnoho lidí nevěří, redaktori neberou Vaše připomínky na lehkou váhu a jsou vděční odborným vědeckým kapacitám za formulaci přesných pravidel chemické nomenklatury, která by měla být závazná pro všechny. Utíkají se pak do publikací typu Doporučení redaktorům odborných a popularizačních časopisů přírodovědeckého zaměření, autorům vysokoškolských i středoškolských přírodovědných učebnic a tvůrcům odborných právních textů s touto tematikou apod. Mimo to využívají existenci tří publikací závazných pro odborné chemické a biochemické texty v českém jazyce, vytvořené za účasti odborných členů názvoslovných komisí¹⁻³.

Možná bychom měli být všichni rádi, že se můžeme přít jen o písmenka a čárky. Po pravdě, přiznejme si, že ať už píšeme glukosa nebo glukóza, v obou případech víme, o co jde. Oproti tomu v případech následující poučky je porozumění maličko komplikovanější:

„Abys připravil elixír mudrců nebo kámen mudrců, vezmi, synu můj, Saturnus a žíhej ho, dokud se nezmění v zeleného lva. Nahřívej dále, dokud se neobjeví červený lev. Nahřívej ještě – k varu, ale nevař! – tohoto červeného lva na pískové lázni s kyselým vinným lihem, odpař tekutinu, a Saturnus se změní ve voskovitou látku, kterou lze řezat nožem. Polož ji do retorty vymazané hlinou a beze spěchu destiluj. Seber každou zvlášť, tekutiny různé povahy, které se při tom objeví. Dostaneš flegma bez chuti, líh a červené kapky. Chimérické stíny pokryjí temnou pokrývku retortu, a v ní najdeš skutečného draka, protože požívá

svůj ocas. Vezmi tohoto černého draka, rozetři na kameni a dotkni se ho rozžhaveným uhlíkem. Vzplane a přijme záhy krásnou citrónovou barvu, znovu obnoví zeleného lva. Udělej tak, aby pohltil svůj ocas, a znovu produkt destiluj. Nakonec, můj synu, znovu destiluj pečlivě, a uvidíš, jak se objeví hořlavá voda a lidská krev“⁴.

Také jsme v současné době již ochuzeni o tajemné zápisy ve formě různých obrázků, nad kterými člověk přemýšlí, zda se autor snažil informaci předat, či ji umně zašifrovat. Myslíme, že v tuto chvíli by nebylo na škodu vzpomínout několik osobností, které se nejvíce zasloužily o vysokou kvalitu české chemické nomenklatury, a to například Jana Svatopluka Presla, Vojtěcha Šafaříka, Alexandra Sommera Batěka či Emila Votočka.

A tak bychom touto cestou rádi apelovali na naše milé čtenáře a přispěvatele. I my jsme si vědomi jazykového vývoje na poli chemického názvosloví a věříte, že až přijde čas, nebudeme se změnám zkosnatěle bránit. Podle našeho nejlepšího vědomí a svědomí však ještě tento čas nenaštal. A abychom Vám maličko ulehčili práci, poopravili a upřesnili jsme pokyny pro autory na našich webových stránkách. Seznam doporučených slov a výrazů nalezete na webových stránkách Chemických listů (CHL) v Instrukcích pro autory v kap. 7.6. A velmi prosíme, abyste tato naše doporučení dodržovali stejně, jako se musíte řídit jinými pokyny pro autory, které má redakce CHL vyvěšené na svých stránkách a stejně, jako se musíte řídit pokyny pro autory v jakékoli jiné redakci, kam chcete své články posílat.

Přejeme hezké, klidné, pokud možno jen velmi málo pracovní léto všem lučebnicím a lučebníkům a těšíme se na Vaše nové příspěvky.

Eva Benešová, Zdeňka Kolská

LITERATURA

1. Klikorka J., Hanzlík J. a kol.: *Názvosloví anorganické chemie*. Academia, Praha 1987.
2. *Průvodce názvoslovím organických sloučenin podle IUPAC*. Academia, Praha 1999.
3. Bláha K., Ferles M., Staněk J. a kol.: *Nomenklatura organické chemie*. Academia, Praha 1985.
4. Staženo ze stránek Národního technického muzea, http://www.ntm.cz/data/projekty/muzejni-pedagogika/enter_rudolf_ii.pdf, 8.6.2017.